

Multimèdia i educació artística. Un model metodològic dels estudis de Magisteri en el marc de l'espai europeu d'educació superior

Montserrat Torres

Montserrat Font, Mar Morón i Gemma Paris

Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

Resum

Aquest projecte consisteix en l'elaboració d'un arxiu amb material digital d'ampliació i suport a la docència presencial.

Amb aquest material, es pretén fer una aportació metodològica per facilitar el treball autònom dels estudiants en l'adquisició de les seves competències professionals, en el sentit dels crèdits europeus ECTS.

El material és específic per a l'assignatura Didàctica de les Arts Plàstiques I, troncal de cinc titulacions de la diplomatura de Magisteri.

La majoria d'estudiants que fan aquests estudis no tenen una base de formació artística, per tant, s'ha estructurat el programa reforçant coneixements que es consideren essencials; per la qual cosa s'inclou la transmissió de conceptes teòrics, exercicis pràctics realitzats dins del taller, així com el desenvolupament de continguts bàsics per a l'aplicació didàctica de la matèria.

Calia actualitzar, doncs, el material didàctic amb un format digital que permetés un nou diàleg amb les imatges i oferís als estudiants una dimensió interactiva, per tal de facilitar l'autoaprenentatge i el treball en equip, equilibrar les diferències de crèdits entre titulacions i facilitar l'atenció personalitzada a grups massa nombrosos.

Àmbit general d'interès de la innovació

El material creat ha estat pensat per als estudiants de Magisteri; a banda d'aquest sector, pel que fa al contingut, també pot interessar tots els professionals docents de l'àrea d'humanitats, tots els professors en exercici de primària, secundària i de mòduls professionals i les persones vinculades amb l'art que necessitin una formació permanent.

La proposta metodològica pot esdevenir també un model d'interès per al mestre de pràctiques instrumentals amb grups nombrosos, que optin per l'autoaprenentatge i la comunicació interactiva com a complement a les classes presencials.

1. Objectius

La finalitat d'aquest projecte és crear una diversitat de materials didàctics multimèdia nous, algun d'ells amb interacció bidireccional amb la intenció d'incidir amb una metodologia i uns recursos pedagògics diferents en l'assignatura de Didàctica de les Arts Plàstiques I, que amplii el rendiment acadèmic dels estudiants i potenciï la comunicació i la interacció entre aquests i els professors.

Els objectius del projecte són:

1. Millorar la formació artística dels estudiants i, en conseqüència, ampliar les seves competències didàctiques com a futurs mestres.
2. Incidir amb propostes d'activitats no presencials basades en l'aprenentatge que afavoreixin la transició cap al nou model de sistema europeu de transferència de crèdits.
3. Potenciar l'ús de nous suports i tecnologies (intranet i DVD) com una pràctica integrada en el currículum de l'estudiant i en la pràctica docent del professor.
4. Fomentar amb aquests mitjans la capacitat d'autoprenentatge de l'estudiant i del treball en equip, que permeti aprofundir i ampliar els coneixements tant en l'àmbit teòric com en els processos de la pràctica de l'art, així com en metodologies didàctiques diverses.
5. Facilitar amb aquests mitjans que cada estudiant pugui fer el seu itinerari individual d'estudis d'una manera més personalitzada.
6. Cohesionar el grup de treball de professors que comparteixen el mateix programa incentivant la coordinació amb la renovació de materials innovadors.

2. Descripció del treball

El projecte consisteix en la creació d'un material multimèdia i en la comprovació i l'eficàcia d'aquests materials.

El material consta d'un arxiu DVD amb tot el material digitalitzat (vídeos, fotos i textos) i un espai web interactiu bidireccional.

Del material de l'arxiu se n'han produït cinc DVD, quatre amb la presentació dels continguts teòrics de l'assignatura Art i la seva Didàctica i un de suport per a la pràctica artística. L'arxiu també conté el material addicional i de suport als treballs de tots els professors de l'assignatura que, amb altres materials puntuals, ompliran l'espai web durant tot el curs. Aquesta és la part de l'arxiu que es pot ampliar o modificar d'un curs a un altre amb noves aportacions.

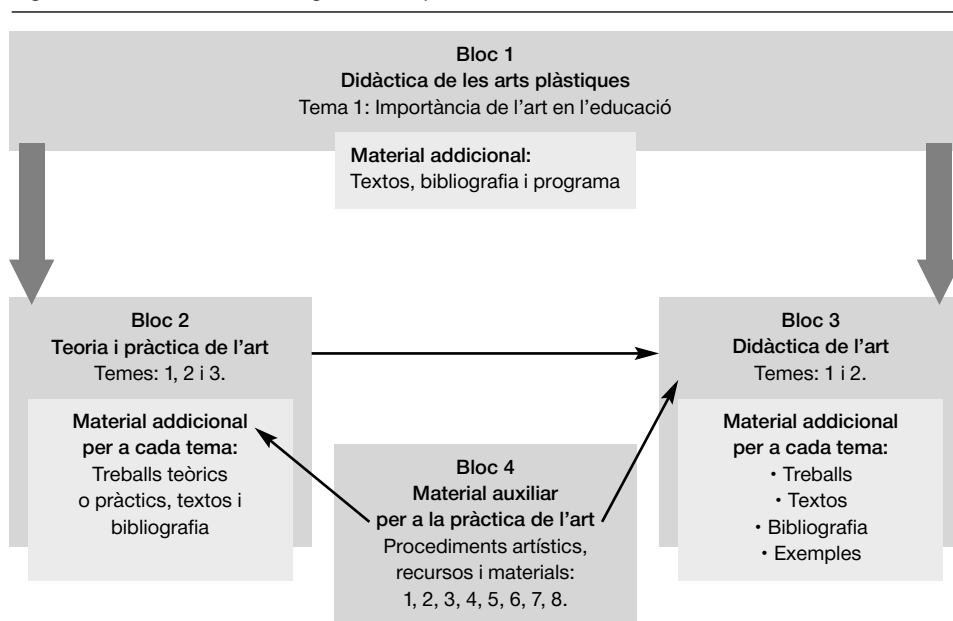
Així doncs, el contingut del DVD consta d'un contingut estable, els cinc DVD abans esmentats, i d'un material d'ús puntual i variable de treball per a cadascun dels temes

i que cada professor administra segons la seva conveniència i el seu ritme. Aquest material es vehicula a través de l'espai web (vegeu la fig.1).

Els continguts de l'arxiu, es distribueixen de la manera següent:

- Una col·lecció de 3 DVD per als temes: «El dibuix», «El color» i «el Volum» (temes del bloc 2).
- Un DVD per als temes de didàctica (temes dels bloc 1 i 3).
- Un DVD per als recursos de la pràctica artística (bloc 4).
- Un arxiu amb el material adicional i de suport per a cada tema (blocs 1, 2 i 3).

Figura 1. Blocs amb els continguts corresponents

Aquest material va dirigit als estudiants de l'assignatura troncal Didàctica de les Arts Plàstiques I dels estudis de Mestre de la UAB. És una assignatura troncal de 4, 6 o 8 crèdits de la diplomatura de Mestre de la Facultat de Ciències de l'Educació i també és transversal, és a dir, forma part de les titulacions següents: Mestre d'Educació Infantil, d'Educació Primària, d'Educació Especial, d'Educació Física i de Llengües Estrangeres, per tant, quasi tots els estudiants de la diplomatura han de realitzar-la.

La majoria d'estudiants que cursen aquests estudis no tenen una base de formació artística. Per tant, el programa de l'assignatura troncal s'estructura reforçant els coneixements que es consideren essencials:

1. Continguts conceptuals de l'art a través de la seva praxi. Això suposa classes teòriques i pràctica de taller amb materials i suports diversos (blocs 2 i 4).
2. Continguts didàctics, coneixements psicopedagògics i curriculars amb exemples d'aplicació a l'escola infantil i primària (blocs 1 i 3).

Les classes d'aquesta assignatura troncal són nombroses (50-65 estudiants), sobretot a l'hora de desenvolupar la part pràctica dels temes artístics, ja que aquí l'estudiant necessita atenció i assistència individualitzades. Si tenim en compte que cal promoure el treball autònom es feia necessari i urgent un canvi metodològic. Es tracta de poder atendre els estudiants tenint en compte la diversitat de coneixements inicials de l'art que tenen i, pel que fa a la part instrumental, respectar els ritmes d'aprenentatge de cada persona. La immersió en el procés creatiu que l'estudiant fa és individual.

El grup de professors que imparteix aquesta assignatura troncal des de fa anys afirma que és necessari posar en comú el material que s'utilitza individualment a les aules.

El procés de desenvolupament d'aquest treball s'ha fet en funció de les necessitats sorgides a l'aula. S'ha començat per donar suport als aspectes de la pràctica de l'art, és a dir, la part instrumental, on els estudiants tenen més carències, i que no es podien atendre com cal a causa de la massificació de les classes. Davant d'aquesta inquietud el primer tema que calia realitzar era les tècniques artístiques, per passar més endavant als pilars fonamentals que sustenten els continguts de la l'àrea: el concepte d'art, el dibuix, la pintura, el volum i el procés creatiu. En l'últim tram hi ha els continguts de didàctica.

S'han creat uns materials audiovisuals per a cadascun d'aquests blocs temàtics: el dibuix, el color i el volum, formats per una simbiosi d'imatge i text. En aquests audiovisuals, la força de la imatge, tant fixa com en moviment, és l'accent tònic per entendre els diferents continguts. Aquest diàleg entre text i imatge es transforma en l'eix vertebrador del treball.

Figura 2. Imatges extretes del DVD de dibuix

Les imatges de la figura 2 prenen un significat més interessant en el context de l'àrea si les acompanya un text que expliqui per què hi són. Aquest cas és molt il·lustratiu de la dificultat que, en general, hi ha a l'hora de dibuixar. Normalment se surt del pas amb imatges estereotipades, ignorant la possibilitat d'observar; cal, doncs, aprendre a mirar.

En aquests materials audiovisuals, s'ha triat com a referents testimonials imatges d'artistes, pintors, escultors, textos de pedagogs, teòrics de l'art i filòsofs com a punt de partida per definir conceptes que es veuen essencials per comprendre l'àrea.

En la formació de futurs mestres, s'entén que l'educació artística és bàsica per a la formació integral de l'individu, ja que aporta elements per poder pensar, per comprendre i per expressar, és a dir, tot un seguit d'aspectes que formen part d'una comunicació no verbal. L'art no és una illa, sinó una forma de coneixement.

«El arte es una forma de conocimiento tan precioso para el hombre como el mundo de la filosofía o de la ciencia. Desde luego, solo cuando reconocemos claramente que el arte es una forma de conocimiento paralela a otra, pero distinta de ellas por medio de las cuales el hombre llega a comprender su ambiente, solo entonces podemos empezar a apreciar su importancia en la historia de la humanidad.» (Read, 1977)

Tot i que les noves tecnologies són eines de treball normalitzades que utilitzen quotidianament professor i estudiants com a mitjà d'informació i comunicació, es percep la manca de material docent específic que faciliti el procés d'adquisició de coneixement. Amb la creació de recursos didàctics de suport digital es reforça l'experimentació i el pilotatge de noves tecnologies i amb l'espai web es desenvolupa un nou model d'aprenentatge interactiu amb seguiment per part del professor.

3. Metodologia

El fet de plantejar l'elaboració d'un material en suport digital interactiu vinculat al coneixement de les arts plàstiques radica en l'observació que la imatge té tanta importància com el text, ja que n'és l'objecte d'estudi i alhora el contingut, la qual cosa obliga a tenir un control no només operatiu, sinó també formal del disseny d'aquest producte. Aquest control s'ha aconseguit fent que el mateix equip de treball sigui alhora productor i realitzador, ja que disposa dels coneixements i de la infraestructura adequada.

S'ha procedit de la manera següent:

1. En primer lloc s'ha fet l'esquema dels blocs del contingut de tota l'assignatura.
2. S'ha decidit l'ordre de producció en funció de les necessitats a l'aula i de les possibilitats de les que es disposava.
 - 2.1. S'inicia la producció pel bloc 4 per dues raons: aquest material urgeix perquè es tracta del suport d'uns continguts molt «artesanals», en què cal atendre l'estudiant individualment i permet que aquest observi reiteradament la mateixa acció sense que hagi de ser el professor qui la repeteixi. La segona raó és perquè sembla la part més fàcil de realitzar. Així es tenia molt clar des del principi que el format d'aquest bloc havia de ser en suport vídeo, ja que es tracta de demostracions d'acció que proporcionen la informació de la manera de procedir amb les eines i els materials.

- 2.2. Es continua amb el bloc 2 perquè existeix molt material visual per als temes d'art. Només calia redactar un text i trobar una fórmula visual, és a dir, un guió audiovisual que fos convincent.
- 2.3. Els blocs 1 i 3 s'han deixat per al final perquè, en general, els temes no són tan visuals i, òbviament, no hi ha tant material gràfic.
3. Decidir i fer el guió audiovisual de cadascun dels temes. Es pot considerar que aquest és el punt més important de la producció d'aquest material. El guió, de vegades, s'ha generat a partir de la fusió o la reestructuració d'un text o d'unes imatges i, d'altres, a partir només d'un text.
 - 3.1. Bloc 1. Parteix d'un text original per tal de introduir-lo. S'ha presentat en suport vídeo en forma de xerrada entre una professora i quatre estudiants.
 - 3.2. Bloc 2. Cada tema és un guió que combina suports de vídeo, foto i text amb un fons de veu en off i so musical. Resolt el primer tema referent al dibuix, la fórmula s'aplica als altres dos temes d'aquest bloc formant així una unitat.
 - 3.3. Bloc 3. Hi ha feta la tria dels temes dels quals s'estan fent els textos i es presentaran cadascun en un format diferent, encara per decidir.
 - 3.4. Bloc 4. Es tracta d'un seguit de demostracions tècniques en vídeo a les quals es pot accedir des d'un índex interactiu.
4. Per a cada tema cal recollir i seleccionar el material existent, com fotos i textos.
5. Produir el material en què no és necessària ajuda externa: filmar les imatges, redactar els textos i digitalitzar fotografies.
6. Fer l'edició d'imatge i so per part del tècnic d'imatge segons el guió.
7. Paral·lelament a l'elaboració de cada tema s'ha de reunir, digitalitzar i arxivar en carpetes el material addicional de cada professora, que formarà part de l'arxiu per alimentar l'espai web.
8. Treballar conjuntament amb el tècnic d'imatge per produir els DVD definitius.
9. El tècnic s'ocupa també de produir una còpia mestre del DVD com a arxiu de recursos amb tot el material produït.

4. Resultats

Pel que fa als resultats, actualment es pot parlar dels resultats de la producció del material realitzat fins al moment.

Hi ha 4 DVD a punt per ésser editats: el dibuix, la pintura, el volum i el del material tècnic de suport. Es compta, doncs, amb un material específic, encara que només en mans del professorat perquè cal decidir aspectes de l'edició per poder-la fer efectiva, però que ja permet comprovar-ne l'eficàcia d'una manera puntual.

S'està fent un material, que és d'elaboració lenta, a bon ritme i que és d'una qualitat més que acceptable si tenim en compte que l'equip teòric i tècnic és el mateix.

Es constata que encara no s'ha pogut posar a prova el material d'una manera sistemàtica, en part perquè els estudiants haurien d'estar en possessió dels DVD, ja que

es tracta de que els puguin veure i revisar al seu ritme. S'ha focalitzat l'atenció en la producció del material i, en conseqüència, encara no se n'ha fet l'edició. És a partir d'ara que s'estudiarà la manera d'avaluar el material. Puntualment, però, els professors han usat el DVD de suport dins de l'aula per als estudiants amb retard en la comprensió de l'ús d'alguna tècnica o tema (el dibuix) i la recepció ha estat molt bona: les persones que han estat usuaris del material demanen amb insistència la manera d'obtenir-lo. Mentre el professor atén individualment un estudiant, un grup ha estat mirant una demostració a través del televisor de l'aula. Aquesta dinàmica suposa un estalvi de temps i una difusió eficaç.

S'espera tenir l'edició dels materials per poder comprovar la part corresponent a la posada en pràctica dels DVD d'una manera més sistemàtica.

5. Conclusions

Aquest projecte és ambiciós no només pel que fa als resultats de la seva aplicació sinó també pel que fa a la producció de material. De moment els resultats de la producció sembla que van a bon ritme si tenim en compte que els processos són costosos.

Cal mencionar que falta gestionar una plataforma virtual per posar en marxa l'espai web, ja que la que ofereix la UAB és insuficient per al que es pretén. Una alternativa n'és el gestor Caront (Martí, E.; Rocarias, J.; Radeva, P.; Toledo, R. i Vitrià, J. 2006) creat a la mateixa UAB i s'ha previst començar a fer-lo servir d'immediat.

També s'ha previst continuar produint material per a altres assignatures i produir una col·lecció en DVD d'educació artística oberta a altres àrees del Departament d'Expressió (música o dansa).

Referències

- MARTÍ, E.; ROCARIAS, J.; RADEVA, P.; TOLEDO, R. i VITRIÀ, J. (2006). «Caronte: un gestor documental per a assignatures de l'EEES», a Barcelona: IDES, Universitat Autònoma de Barcelona. *III Jornades de Campus d'Innovació Docent. (2006). Resums de les comunicacions* (pp113-114).
- MORÓN, M.; FONT, M.; PARÍS, G. i TORRES, M. (2007) «Multimèdia i Educació Artística», a Barcelona: IDES, Universitat Autònoma de Barcelona. *IV Jornades de Campus d'Innovació Docent. (2007). Resums de les comunicacions* (p100).
- READ, H. (1977). *Arte y Sociedad*. Barcelona: Península. Ediciones de bolsillo (p. 56).
- TORRES, M.; FONT, M.; MORÓN, M. i PARÍS, G. (2006). «Multimèdia i Educació Artística», a IDES. *III Jornades d'Innovació docent de la UAB. (2006) Resums de les comunicacions* (pp132-133).

Paraules clau

Treball autònom, no presencial, recursos virtuals.

Finançament

Convocatòria d'ajuts 2005 per a projectes d'Innovació docent, 25 de juliol de 2005. PID2005-10. UAB.

Convocatòria d'ajuts 2006 per a projectes d'Innovació docent, juliol de 2006. PID2006-15. UAB.

Convocatòria d'ajuts 2007 per a projecte d'Innovació docent, juliol 2007. PID2007-09. UAB. MQD00018.

Materials complementaris del CD-ROM

Vídeos que mostren dos fragments dels DVD *El dibuix* i *Suport als procediments artístics*.

Responsable del projecte

Montserrat Torres i Tarrés

Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

montserrat.torres@uab.cat

Presentació del grup de treball

La proposta d'aquest projecte sorgeix d'un grup de professors de la Unitat d'Educació Visual i Plàstica del Departament d'Expressió Musical, Plàstica i Corporal que imparteixen l'assignatura Didàctica I de la diplomatura de Magisteri.

Comparteixen criteris bàsics a l'hora de transmetre els diferents programes dins de l'àrea. Com a formadors de futurs mestres, entenen que l'educació visual i plàstica és bàsica per a l'educació integral de l'individu, creuen fonamental formar els futurs mestres amb una actitud dinàmica, de formació permanent i amb acceptació cap a nous instruments d'adquisició de coneixements. Estan motivats per incidir en un projecte de renovació docent construint una nova forma de comunicació i interacció amb els estudiants.

Membres que formen part del projecte

Montserrat Font Solà

Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona

montserrat.font@uab.cat

Mar Morón Velasco

Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal

Facultat de Ciències de l'Educació

Universitat Autònoma de Barcelona
mar.moron@uab.cat

Gemma Paris Romia
Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal
Facultat de Ciències de l'Educació
Universitat Autònoma de Barcelona
gemma.paris@uab.cat

